

U posljednjem dijelu knjige, ekskursu, nalazi se rad pod naslovom *Thirteenth-Century Hungarian Prelates at War* (235-252), u kojem autor analizira sudjelovanje prelata u sukobima u 13. stoljeću. Promatra sudjelovanje prelata u 5. križarskom ratu uz kralja Andriju II., aktivnosti tijekom mongolske invazije te participaciju u unutarnjim ugarskim sukobima. Zaključuje da se kaločki nadbiskup Ugrin ističe kao glavna figura u prvoj polovini 13. stoljeća, dok su se u posljednjim desetljećima pred prelatima nalazili izazovi prvenstveno u obliku rastuće moći oligarha.

Prikazana knjiga na veoma zanimljiv način okuplja autorove dosadašnje istraživačke rezultate. Sadržava studije koje s različitim pozicija problematiziraju odnose između vladara, Svete Stolicе i njezinih legata u razvijenom srednjem vijeku. Osim što se oslanja na dosadašnja historiografska rješenja, autor u knjizi nudi čitateljima dopunjen i modificiran historiografski sadržaj. Pitanja otvorena u ekskursu vrijedan su poticaj daljnjim istraživanjima. Stoga je riječ o nezabilaznom štivu za sve istraživače povijesti Zemalja krune sv. Stjepana, ali i za jasnije razumijevanje kompleksnih odnosa u srednjovjekovlju.

Maja Hučić

Oliver Jens Schmitt, *Korčula pod Venecijom u XV. stoljeću*, Split: Književni krug, 2023, 122 stranice

Monografija *Korčula pod Venecijom u XV. stoljeću* prof. dr. sc. Olivera Jensa Schmitta rezultat je predavanja koja je autor održao na Collège de France u proljeće 2010. godine. Prvi put predavanja su objavljena 2011. u online obliku, a osam godina poslije pretočena su u knjigu na francuskom jeziku, a zatim i prevedenu na hrvatski. Studija je obogaćena izvornim arhivskim gradivom, koje je autor prikladno kom-

ponirao u tekst pazeći da neki izvor ili podatak ne ostane nedefiniran. Monografija sadržava 122 stranice, a sastoji se od predgovora, uvoda, tri glavna poglavlja s potpoglavljima, bibliografije te kazala imena i pojmova.

Knjiga započinje *Predgovorom* (5-6), u kojem je objašnjeno na koji je način došlo do njezina nastanka te se navode reference na druge radove autora koji problematiziraju neke aspekte i pojedinosti obrađene u ovoj knjizi. Uz to na kraju predgovora autor izražava zadovoljstvo zbog prijevoda te nastavlja s osobnim zahvalama svim suradnicima.

Autor u *Uvodu* (7-10) iznosi dva razloga odabira područja mletačke Dalmacije u odnosu na druge mletačke posjede, objašnjavajući da je Dalmacija slabije istražen prostor od grčkoga dijela Mletačke Republike, uz to napominjući da je upravo prostor mletačke Dalmacije izrazito složen i promjenjiv. Drugi razlog, objašnjava autor, izrazito je obimna i cjelovita te bogata arhivska građa ovih prostora. Uvod završava autorovim istraživačkim pitanjem te objašnjavanjem korištenja dvostrukoga i višestrukoga pristupa koji će primijeniti u svojem radu da bi ponudio neke nove poglede na tematiku kojom se bavi. Ističe da će u knjizi posebna pozornost biti posvećena trima dimenzijama mletačke prekomorske prevlasti, a to su moć, zemlja i more.

Prvo poglavlje nosi naslov *I. konferencija – Ljudi i moć* (13-32). Unutar sebe podijeljeno je na četiri potpoglavlja. Autor na početku objašnjava problematiku ovoga poglavlja stavljajući fokus na odnose vlasti, točnije onih koji vladaju i onih kojima se vlada, te postavlja pitanje je li *Serenissima* doista vladala tim otokom (Korčulom). U dijelu teksta *Politički i ustrojstveni okvir mletačke vlasti* (13-17) opisana je uspostava mletačke vlasti na Korčuli (1420.) na temelju sporazuma između lokalnoga plemstva i Mletačke Republike te prava i obveze koji proizlaze iz sporazuma. Naglašena je i važnost Korčule u kontekstu mediteranske dominacije Mletačke Republike. Opisana je hijerarhija vla-

sti i moći na otoku, podjela stanovništva te društvena i politička previranja koja su uslijed takva hijerarhijskoga uređenja i podjele stanovništva postojala, poglavito kad su u pitanju odnosi otočkih plemića i pučana. Iza zanimljivoga naslova *Politički roman: Dragačić, Franuša i knez* (17-22) autor konkretizira pitanje odnosa plemića i pučana na otoku na temelju arhivske građe iz nekoliko sudskih sporova održanih od 1441. do 1448., u kojima su glavni akteri braća Zuanin i Zanin Dragačić kao istaknuti vođe pučana u otporu lokalnom plemstvu. Sporovi se tiču lažne optužbe za pokušaj silovanja, uvrede plemića Nikoje Bogdanića te krađe koze. Detaljnim prepričavanjem spomenutih događaja autor pokušava približiti odnose moći koji dominiraju otokom i pokazati izrazit slobodarski duh otočkih pučana te njihove simpatije prema središnjoj vlasti u Veneciji nasuprot lokalnoj vlasti plemića i kneza. Slijedi dio teksta naslovljen *Venecija u sukobima između plemića i popularesa* (22-25), u kojem se autor osvrće na braću Dragačić ovoga puta navodeći njihove glavne neprijatelje – kneza Soranza i gazdu Jurja Grubišića. Motivi sukoba bili su raznovrsni, ali se mogu svesti na dvije glavne odrednice: politička moć i tumačenja lokalnoga prava. Kad autor govori o sukobima, naglašava da se radi isključivo o fizičkim sukobima jer su se oružani izbjegavali pod svaku cijenu. Posljednje potpoglavlje, *Kako se vršila prekomorska mletačka uprava* (26-32), stavlja fokus primarno na pitanja pozicije kneza i središnje vlasti u odnosima između društvenih slojeva. Uspjeh mletačke uprave autor pripisuje uspješnom sustavu peticija i središnjega pravosuđa. Često se središnja vlast doživljavala više prijateljski od lokalne jer je poštovala lokalno pravo koje knezovi i suci nisu poznavali ili poštovali. Vještim balansiranjem u odnosima među društvenim slojevima središnja je vlast profitirala i stekla naklonost svojih građana neovisno o tome kojem su društvenom sloju pripadali.

Drugo poglavlje knjige naslovljeno je *II. konferencija – Zemlja* (39-63) i sastoji se od

sedam potpoglavlja koje autor zaokružuje u tematsku cjelinu da pokaže koliko je važna zemlja za jedno otočko društvo te koliko su važni fenomeni povezani sa zemljom poput pitanja vlasništva, poljoprivrede, prirodnih nepogoda, seoskoga identiteta itd. *Zemljopisni položaj i stanovništvo otoka* (40-41) geografski opisuje otok Korčulu te brojčano analizira otočko stanovništvo. U dijelu *Zemlja, njezini vlasnici i pravni okvir poljoprivredne eksploatacije* (41-45) autor se dotiče različitih principa zakupa i posjedovanja zemlje, naglašava da se sustav *emfiteuze* nije primjenjivao u tolikoj mjeri na Korčuli koliko na kopnu te da je na otoku mnogo učestalija primjena ugovora *ad laborandum* i *ad pastinandum*. Nadalje autor raspravlja o poljoprivrednim kulturama, obradi terena te gospodarskim politikama koje je provodila Mletačka Republika. Temu dodatno razrađuje u potpoglavlju *Zemlja i njezini proizvodi: žito, ječam, vinogradi, maslinici, smokve* (45-48), gdje detaljno opisuje poljoprivrednu proizvodnju i važnost pojedinih poljoprivrednih kultura za gospodarstvo otoka s naglaskom na vinogradarstvo i maslinarstvo. Pišući *O dimu na Korčuli: šume i proizvodnja smole* (48-50), autor opisuje važnost šuma na otoku, veliku eksploataciju drva i smole od otočana, ali i stranaca, te požare kao čest fenomen uzrokovan proizvodnjom smole ili nemarom. U dijelu o dva iznimno važna aspekta, *Ljudi i životinje: blago, magarci i konji, psi, vukovi* (50-53), autor piše o utjecaju domaćih i divljih životinja na život otoka. Prije svega se naglašava njihova uloga u gospodarstvu i poljoprivredi, ali se ističe i odnos pojedinaca i zajednice prema životinjama, a na temelju sačuvane arhivske građe. O socijalnom i imovinskom statusu u dijelu teksta *Bogati i siromašni u korčulanskom selu* (54-59) autor analizira što znači biti imućna osoba u 15. stoljeću. Kao mjerilo bogatstva koristi sačuvane podatke o posjedovanju zemlje te ugovore o mirazu, koje potom uspoređuje sa sličnim primjerima na kopnu i u Veneciji. Analiziraju se i najsiromašniji pripadnici društva te autor nastoji definirati

koji je kriterij da se nekoga smatra siromašnim. Potpoglavlje naslovljeno *Pastiri i stada* (59-63) problematizira uzgoj koza i ovaca na otoku, uspoređuje veličine stada te nudi uvid u život pastira i njihove obveze prema vlasnicima stada.

Treće i posljednje poglavlje naslovljeno je *III. konferencija – More* (79-104). Sastoji se od šest potpoglavlja, a autorov je cilj pobliže analizirati suživot otočana i mora te utjecaj pomorstva na razvoj Korčule u okviru Mletačke Republike. *Otočani i more* (80-86) prvo je potpoglavlje, u kojem autor naglašava kontrast između stanovnika unutrašnjosti i obale jer jedni često nisu uopće imali dodira s morem, a za druge je ono bilo egzistencija i svakodnevnica. Ribari su skupina o čijem je djelovanju na moru sačuvano najviše podataka, koje autor iznosi i kontekstualizira da bi pokazao ulogu mora u životu stanovnika Korčule. Otvarajući nova pitanja kao što su *Priobalna trgovina i plovidba na Jadranu* (86-89), autor stavlja fokus na trgovinu kao važnu djelatnost te na prostor luke kao mjesta trgovine i tranzita i roba i informacija, koje najčešće imaju smjer iz Egejskoga i Jonskoga mora prema Veneciji. Autor se dotiče i brodogradnje te spominje prednosti, ali i nedostatke koje lokalno stanovništvo ima zbog postojanja luke. Potpoglavlje *Položaj Korčule u mletačkom trgovačkom sustavu i trgovačke luke* (90-93) nadovezuje se na prethodno i također obrađuje trgovinu, ali u kontekstu mletačke trgovačke politike i trgovačkih ruta po okomitoj osi u Jadranskom moru. Osim trgovine istočnojadranskih gradova s Venecijom, naglašava se važnost trgovine po vodoravnoj osi koja ide prema središnjoj Italiji i Apuliji. *Obujam krijumčarenja i njegova funkcija* (93-96) potpoglavlje je koje govori o „sivoj zoni” trgovine na Jadranu. Osvrće se na krijumčare i tumači razloge krijumčarenja i čestoga zanemarivanja mletačkoga zakonodavstva, napominjući da su krijumčari upravo oni iz najviših društvenih slojeva, navodeći slučaj obitelji Antonii. Knezovi su također nekad zanemarivali mletačke odredbe

jer su bili pod pritiskom lokalnoga stanovništva, koje je u tranzitnim lukama poput Korčule prisiljavalo trgovce da prodaju žito. Dio naslovljen pitanjem *Što nas uče upisne knjige iz korčulanske luke?* (96-101) progovara o teretu koji je bio predmetom trgovine, a koji se našao u knjigama korčulanske luke. Autor navodi raznovrsne proizvode i uspoređuje podatke iz Korčule s onima u Splitu, a uz to prilaže dvije tablice: jednu o izvoznim dozvolama luke Split, a drugu o odredištima brodova iz luke Korčula. *Komplementarni izvori o korčulanskoj trgovini* (101-104) posljednji je dio knjige. U njemu autor naglašava da je, kad govorimo o trgovini, potrebno uključiti i druge izvore poput sudskih i bilježničkih spisa jer oni sadržavaju suštinu trgovine koja je često, kao što je prije zaključeno, bila u „sivoj zoni”.

Kraćim zaključnim razmatranjima nakon svake cjeline autor nastoji razjasniti društveno-političke i gospodarske fenomene jedne manje istočnojadranske sredine poput Korčule uklopljene u *mletačko prekomorsko carstvo*. Podjela monografije u tri dijela prema dimenzijama mletačke uprave, od kojih svaki predstavlja zasebnu razmatračku cjelinu, otvorila je mogućnost da iz različitih aspekata odvojeno promatramo i analiziramo iste ili slične fenomene. Monografija kroz ključne aspekte života i djelovanja donosi objedinjeni prikaz istočnojadranskoga otoka Korčule pod Mletačkom Republikom u 15. stoljeću.

Nikola Budor

Tomislav Galović, ur., *Oratio pro Croatia – Govor za Hrvatsku. 500. obljetnica (1522. – 2022.). Zbornik radova*, Zagreb: Arvalis; Odjel za povijest Matice hrvatske, 2024, 212 stranica

U izdanju mjesečnika za kulturu življenja na otoku Krku *Arvalis* i Odjela za povijest Matice hrvatske objavljen je zbornik radova sa